

Donderdag 10/09/1914 - ochtendeditie

Een bezoek aan Dendermonde.

Een onzer correspondenten in België schrijft ons op 8 dezer uit Gent:

Aan het in mijn vorig schrijven meegedeelde voornemen, om te trachten in Dendermonde te komen en wel over Gent, heb ik gevolg gegeven.

Gistermorgen om 8 uur vertrok ik van Terneuzen, over Sas van Gent en Zelzate naar Gent.

Gent! Welk een schril contrast met verleden jaar; het jaar van de wereldtentoonstelling.

Een doodse stilte heerste in de straten en vooral in de voorname wijken.

De grote magazijnen in het centrum der stad hebben hun zaken gesloten.

Het is dan ook algemeen een doodse leegte, die iedereen, die Gent eertijds en in betere dagen gekend heeft, direct opvalt!

Op het St. Baafsplein met het zogenaamde Belfort staan grote troepen mensen samengeschoold.

De mensen die men ziet, zijn allen getooid met de nationale kleuren en van elk huis wappert de Belgische vlag. Als men niet beter wist, zou men denken (evenals te Antwerpen), dat het een feestdag was.

Alleen de doodse stilte in de anders zo levendige straten doet anders denken en ook anders stemmen.

De bevolking is erg opgewonden en ieder verkeert in een zenuwachtige overspanning, waarvan men de terugslag zelf gevoelt!

Men hoort dan ook al een paar dagen het kanongebulder zeer duidelijk en men ziet telkens troepjes gewonde soldaten met automobielen van het Rode Kruis binnen de veste rijden.

Rond Gent en wel de kant uit van Ledeberg en Melle zijn al een paar dagen schermutselingen gaande. De arme bevolking uit de geteisterde plaatsen komt naar Gent vluchten en vandaar met enkele treinen die nog rijden, een veilig heenkomen zoeken.

Per fiets ben ik van Gent over Schellebelle en Wetteren, Oordegem en Appels naar Dendermonde gegaan.

Zonder veel moeite, na verschillende malen aan de Belgische soldaten en burgerwachten mijn papieren te hebben laten onderzoeken, kwam ik in het dorpje Oudegem, een half uurtje van Dendermonde, waar ik in een herberg mijn stalen ros achterliet.

Aldaar maakte ik nog kennis met een oud moedertje, die met acht, meest volwassen, kinderen vrijdagmorgen de stad ontvlucht was en die mij vroeg of ik eens, als ik in Dendermonde was, op het Vestje (een doodarme wijk) wou gaan zien, of haar huizeke er nog stond!

Ik beloofde dat en ging verder te voet.

Opmerkelijk is, dat de dorpen Appels en Oudegem, onder de rook van Dendermonde gelegen, haast niets van het bombardement hebben geleden.

Daar zijn dan ook veel vluchtelingen ondergebracht; meest arme mensen, met ternauwernood kleren aan het lijf en wat beddengoed in pakken geknoopt, inderhaast meegenomen. Velen hadden ook de

hond of de kat meegebracht, ja, zelfs zag ik nog een oud wijfje, die heel gemoedelijk met haar koko, een papegaai, zat te redeneren!

Dat oude besje, dat ik ondervroeg, gaf me echter zulke onsamenhangende antwoorden, en daarbij keek ze me zo verwilderd aan, dat het geen twijfel liet, of ze was door de toegestane emoties krankzinnig geworden. In die mening werd ik niet bedrogen, daar men mij vertelde, dat ze “in de kop geraakt” was!

Zo zag ik oog nog een bejaard man, die pijnlijk steunde en zelf een wonde aan zijn been verbond.

Op mijn vraag, wat hem scheelde, kreeg ik een antwoord, dat hij op zijn vlucht uit de brandende stad nog een wellicht verdwaalde kogel in zijn been gekregen had.

Waarom hij dan niet naar de dokter ging?

De dokter was ook gevlucht en zo had hij zich maar zelf verzorgd. Arme mensen!

Toen ik de Dendermonde kwam, was mijn verwondering groot, daar ik geen Duitsers zag.

De stadspoort lag geheel in puin. De Boterstraat, de Beurzestraat en daarmee evenwijdig lopende Kerkstraat was geheel uitgebrand.

Een akelige stank van verbrand vlees kwam mij tegemoet. Vele lijken van mensen (burgers, Duitse en Belgische soldaten) lagen schots en scheef door elkaar. De meesten verkeerden al in ontbinding. Een menigte wapens lagen hier ook door elkaar, zoals revolvers, geweren, sabels, enz., enz. Vele Duitse gesneuvelde soldaten hadden de revolver nog in de vuist geklemd en de handen krampachtig vertrokken.

Door de smeulende puinhopen en de dichte rookwolken die als een dikke mist over de stad gingen, kon ik mijn weg verder naar de Markt niet goed vinden.

Dat was ook de reden, dat ik nog geen soldaten gezien had.

Plotseling klonk een knetterende, krakende slag. Een doffe val van instortende muren, een oorverdovend geraas van vallend puin, stukken ijzer, enzovoort. Van alle kanten weerklonk nu meteen geweervuur. Ik kon echter niets zien en ik dacht dat mijn laatste uur geslagen was.

Ik bleef verbijsterd staan en dat is misschien mijn behoud geweest. Soldaten naderden met het geweer gereed om te schieten; het waren Duitsers!

Met de geladen revolver in de vuist kwam een Hauptmann op mij af en vroeg me in het Duits wat ik daar te maken had.

Ik antwoordde hem, dat ik van Gent gekomen was om mijn familie te Antwerpen te bezoeken.

Hij beduidde mij, terwijl hij tot mijn grote geruststelling de revolver liet zakken, dat het nutteloos was, dat te beproeven, omdat alle communicatie met Antwerpen verbroken was.

De brug over de Dender en de Schelde hadden zij opgeblazen en de spoorbrug vernield.

Inderdaad zijn er sedert zaterdag jongstleden geen treinen meer uit Gent naar Antwerpen vertrokken.

Toen de Duitsers hoorden, dat ik een Hollander was, kon ik ongehinderd de stad weer ingaan.

Ik had er echter genoeg van, en nu mijn nieuwsgierigheid bevredigd was, en ik wist hoe de stad er uitzag, verlangde ik niets liever dan weer zo spoedig mogelijk weg te trekken.

Ik ging daarna langs een andere weg terug en hier was de rook van de smeulende puinen niet zo zwaar en kon ik tenminste voor mij uitzien.

Op de Kwakersvest zag ik, dat alle eigendommen van particulieren verbrand waren, een chaos van balken en ijzeren gebinten, en verbrand meubilair lag hier dooreen.

Heel de stad was verlaten, rijk en arm was gevlucht, en, evenals te Leuven en elders reeds in België, waren het vooral de voorname wijken, die het meest geteisterd waren.

Op goed geluk vond ik mijn weg weer, buiten de stad en kwam toevalligerwijze weer dezelfde patrouille tegen (maar nu verdubbeld) die mij had aangehouden.

De soldaten voerden in hun midden twee mannen uit het volk mee met de handen op de rug gebonden.

Ze waren allerellendigst toegetakeld, één had maar een pantalon aan met één pijp, de andere pijp was er blijkbaar afgescheurd, en het blote been waarlangs het bloed sijpelde, was zichtbaar.

Voor hoofddekseel had deze ongelukkige een verfromfaaide dameschoed op met twee grote veren.

Maar ondanks zijn potsierlijke verschijning maakte de stumperd een deerniswekkende indruk.

Een soldaat zegde mij in het voorbijgaan, dat het twee plundersaars waren, doch de mannen riepen maar steeds, dat ze naar hun huizen

hadden willen kijken, of er nog iets te redden viel. Zij werden, naar ik verder hoorde, naar de markt gebracht om doodgeschoten te worden.

Op mijn terugweg heb ik nog het een en ander gehoord over de bezetting van Dendermonde.

De Duitsers kwamen vrijdagmorgen rond elf uur in de stad, na de Belgische troepen achteruit geslagen te hebben. Ze eisten op het stadhuis een miljoen frank oorlogsschatting; het gemeentebestuur bleek echter niet tevreden en was in werkelijkheid reeds lang gevlucht. Daar waren de Duitsers zeer verbitterd over en ze gaven de bevolking 2 uur de tijd om te vluchten (verscheidene rijke mensen waren als gijzelaars gevangen genomen), want de stad zou in brand gestoken worden.

Tevoren had men nog een poging aangewend bij de miljonair Van der Tongeren, de grootste nijveraars van de stad (ijzerfabrikant), om van hem het miljoen los te krijgen.

Deze weigerde echter, zeggende, dat al zijn geld in Engeland was.

De Duitsers hebben daarna hun bedreiging ten uitvoer gelegd.

Aan een Belgisch blad ontleen we nog het volgende over de verwoesting:

Het gasthuis is totaal afgebrand; er staat niets meer van recht dan de vier muren.

De zieken, die zichzelf niet konden redden, werden door de Duitsers in een naburige weide gebracht en moesten de nacht doorbrengen onder de blote hemel. De kapel bij het gasthuis behorende en het huis van de bestuurder zijn mee verbrand.

De hoofdkerk is gespaard gebleven, maar al de huizen links van de kerk tot aan de Kazernestraat liggen in puin.

Van het klooster der Arme Klaren blijft niets over.

Verder vindt men van de Frans Courtensstraat tot de Doorgangstraat niets dan puinen. Hier is ook het klooster der Theresianen vernield, zodat er niets recht staat dan de huizen van de ridder Oscar Schellekens en van meneer de secretaris De Leye en het Sint-Vincentiusgesticht.

Op de Markt heeft men het stadhuis en het museum niet aangeraakt, maar al de huizen langs de kant van de Tinnen Pot liggen plat.

De Duitsers hebben ook de Banque de la Dendre bij middel van dynamiet doen springen.

De Koornaard is vernield, evenals de Kerk der paters Benedictijnen.

In de Dijkstraat ziet men ook nog enige huizen recht staan, maar de gebouwen de firma De Bruyn liggen in puin.

De Koninklijke Academie en de Werkmanskring hebben veel geleden.

De werkmanswoningen langs de Oude Vest zijn bijna ongedeerd, maar de fabriek La Dendre is afgebrand.

In de Brusselse straat zijn vier gebouwen afgebrand, onder welke de brouwerij Resser.

De Veemarkt en het bisschoppelijk college bestaan niet meer.

Brussel en Gent.

Men schreef ons dinsdagochtend uit Gent:

Betrouwbare berichten, die ik uit Brussel heb kunnen krijgen, vermelden, dat de toestand daar onveranderd blijft. Levensmiddelen zijn in voldoende mate te krijgen, doch enigszins in prijs gestegen. Boter 4 frank per kilo, vlees ongeveer gewone prijs (omstreeks 3 à 4 frank per kilo), eieren 15 centiem per stuk. Melk is nog steeds zeer zeldzaam, daar de meeste boerderijen verwoest zijn en de grote transportwagens der boeren door de Duitsers in beslag zijn genomen bij hun doortocht. Vis is natuurlijk ook niet te krijgen. Vruchten daarentegen die niet naar elders kunnen uitgevoerd, maar ter plaatse op de markt komen, zijn er in zulk een overvloed, dat de prachtigste peren 25 centiem per kilo doen, druiven en perziken zijn bijna te geef, de grootste druiven een kwartje per kilo.

De Duitse voorlopige regering heeft haar zetel opgeslagen in het hotel Astoria (vroeger Mengelle) in de Rue Royale; daar zetelt nu baron Von der Goltz met zijn staf van militaire en burgerlijke autoriteiten en organiseert de zaken alsof België's hoofdstad voorgoed deel zal uitmaken van het Duitse Rijk; iets wat hier in België tenminste, vele mensen nog betwijfelen. Op het paleis van justitie, een prachtig strategisch punt, hebben de Duitsers zich genesteld en er kanonnen opgesteld; niemand wordt er toegelaten zonder paspoort, zodat, dit volgens de Indépendance, rechters en advocaten het werk gestaakt hebben, daar immers de rechtspraak openbaar moet zijn en bijzondere vergunning om de rechtstempel te betreden deze openbaarheid denkbeeldig maakt.

Burgemeester Max heeft het stadhuis sedert 20 augustus niet meer verlaten; hij heeft er moeilijke en zorgvolle uren doorleefd, maar geen ogenblik heeft hij ook maar het minste van zijn rechten prijsgegeven. Hij heeft zich weten te doen eerbiedigen door de Duitsers.

Uit een Brusselse correspondentie in de Bien Public van hedenmorgen licht ik nog het volgende. De meeste hospitalen en ambulances zijn door de Duitsers voor hun gewonden in beslag genomen. De bezetting is gaandeweg vervangen door oudere soldaten, mannen van de Landstorm. Op de 50 miljoen frank oorlogsschatting waren anderhalf miljoen voor 14 dagen gestort; dezer dagen is er 2 miljoen bijgestort. Gebrek aan geld heeft de bank verplicht biljetten van 1 en 2 frank uit te geven.

's Middags 12 uur.

In het kort heb ik u reeds bericht over het gebeurde te Melle. Hier volgen nog wat nadere bijzonderheden. Sedert zondagmiddag waren leden der Brusselse burgerwacht, die, zoals men weet, daags voor de bezetting van Brussel in westelijke richting getrokken waren, en soldaten van het garnizoen te Gent naar Wetteren gegaan, waar Duitse patrouilles gemeld werden. Zij kampeerden daar 's nachts en troffen maandagochtend een aanzienlijke troep uhlanen, welke zij terstond begonnen te beschieten. Duitsers, die verderop onder Kwatrecht lagen, kwamen nu te hulp en een hevig gevecht ontstond, dat 3 uur duurde. Beiderzijds werd met verbittering gestreden. Tegen 2 uur kwamen grote Duitse versterkingen aan en besloten de Belgische officieren tot de terugtocht, die in volmaakte orde geschiedde. In Gent gekomen, kregen de Belgen, zoals ik reeds berichtte, bevel zich naar het Westen te begeven. Hedenmorgen was er dan ook geen enkele gewapende meer in deze stad.

Over het aantal gevallen strijders is geen zekerheid te krijgen; de leden van het Gentse Rode Kruis hebben op meest loffelijke wijze, zonder vrees voor gevaar, gewonden van het slagveld gehaald.

Het Belgische kamerlid, dr. L. Franck, is van een bezoek aan de Congo-kolonie, na een reis over de Kaap, te Antwerpen teruggekeerd.

Op het ogenblik van zijn vertrek uit Elisabethville, de negende augustus, was er nog geen vijandelijke aanval op de kolonie gedaan.

De inlandse troepen waren gemobiliseerd en bezetten de krijgskundige punten. Er boden zich meer blanke vrijwilligers aan, dan men kon gebruiken.

In Zuid-Afrika, vertelde dr. Franck aan de Nieuwe Gazet, heeft men een grote afkeer van de houding van Duitsland tegenover België. In Kaapstad kwam de oud-president van Oranje-vrijstaat, Reitz, Franck de sympathie der Afrikaners voor de Belgen betuigen.

Men meldt ons uit Maastricht op 9 september:

Te ongeveer 12 uur kwamen hier in twee auto's de stad binnen acht Franse officieren van het Rode Kruis. Ze waren met een konvooi gewonden in de buurt van Namen. Door de Duitsers aangehouden, moesten ze hun gewonden als krijgsgevangenen achterlaten en konden zij verder trekken. Ze zijn nu hierheen gekomen onder begeleiding van de chef van de geneeskundige dienst in Luik, majoor Henrar.

Hun verzoek aan onze regering om door ons land naar Engeland te mogen gaan, om vandaar naar Frankrijk terug te keren, is telegrafisch ingewilligd. Ze zijn per trein naar Den Haag vertrokken en zullen trachten via Rotterdam Engeland en vervolgens Frankrijk te bereiken.

Belgische vluchtelingen, die te Valkenburg zijn opgenomen, hebben een brief geschreven aan minister Cooreman, waarin zij mededelen dat 200 Belgen op hoffelijke wijze door inwoners van het Limburgse plaatsje zijn gehuisvest en verzorgd. Ze roemen hogelijk hetgeen Nederland voor hen doet.

Oostburg, 9 september. Volgens mededelingen van een ingezetene der grensgemeente Sint-Laureins zijn 200 uhlanen op weg van Gent naar Brugge.

Antwerpen, 9 september. De Duitsers, die zich in de afgelopen nacht in de omtrek van Gent ophielden, zijn heden in zuidelijke richting gegaan, met medeneming van hun buit. Onderweg hebben ze enige winkels geplunderd in de buurt van Melle (5 km ten zuidoosten van Gent).

Andere Duitse troepen, komende uit de streek van Zottegem, zijn naar de omstreken van Ronse (35 km ten zuiden van Gent) vertrokken. Zij schijnen naar Frankrijk te trekken.

De Belgische troepen zijn niet werkloos gebleven. Ze hebben een goede vangst gedaan in de buurt van Antwerpen, waar zij 300 gevangenen hebben gemaakt.

Roosendaal, 9 september. Ik ben dwars door de Duitse en Belgische gevechtslinies van Brussel via Antwerpen naar hier gekomen.

Maandag is het gevecht bij Melle onbeslist gebleven. Een Belgisch kanon ontplofte bij het terugrijden; vier man zijn gedood. Antwerpen wordt goed verdedigd en er wordt hard gewerkt om de forten te versterken. Vandaag waren alle auto's gerekwireerd en er was veel troepenbeweging. In Brussel zijn 1500 Duitse matrozen aangekomen, die gebruikt worden als bezettingstroepen.

Donderdag 10/09/1914 - avondeditie

Oostende, 9 september. De Duitse troepen, die te Beerlegem een afwachtende houding hadden aangenomen na de door het

gemeentebestuur van Gent gedane voorstellen, hebben hedenmorgen een dringend bevel ontvangen naar Frankrijk te gaan. Ze begaven zich onmiddellijk op weg naar Ronse, om verder naar Rijsel of Valenciennes te trekken.

Oostende, 9 september. 60.000 Duitsers rukken met ijlmarsen door België heen, om de Duitse rechtervleugel te versterken, die in Frankrijk grote tegenspoed heeft gehad. Vluchtende Duitse soldaten trekken zich terug naar het bos van Dottignies (Zuid-België, bij de Belgisch-Franse grens) tussen Kortrijk en Herseaux.

Belgische vluchtelingen. Het oude derde gesticht van de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen, dat door het geringer aantal opzendingen wegens landloperij reeds enige jaren niet meer in gebruik was is thans ingericht voor Belgische vluchtelingen.

De oude verblijfzalen zijn gereedgemaakt voor de ongehuwden, terwijl de gezinnen hun intrek in de vroegere ambtenaarswoningen zullen kunnen nemen.

Over enige dagen kan het eerste transport vluchtelingen worden verwacht.

Dagboek van de oorlog.

Brussel, 23 augustus.

Ze trekken voorbij, aldoor maar voorbij, over de grond die rood is van het geschaafde leer hunner koppige schoenzolen. De manschappen zijn weg, nu komt het proviand. Men ondergaat een zekere weerzin voor het leger, hetwelk op de vijand aanrukt met een eindeloze sleep wagens vol eetwaren, maar krijgt bij nadenken dan ook een zekere eerbied voor de orde, de nauwkeurigheid, de praktische zin waar alles mee voorbereid is. "Il ne manque pas un bouton de guêtre" zei

de Franse minister in 1870, en hij vergiste zich. De Duitse minister van 1914 wil zich niet vergissen: hij zorgt er vooral voor, dat de Duitse soldaat te eten heeft.

Ze trekken voorbij. Ik en een vriend, een Frans-Belgisch dichter, streng katholiek en mysticus, dineren samen in een restaurant, waar zij, van alle horizonten naar alle horizonten, onder de opbonzende, de geweldige trilling der wegen, voorbij rijden en rotsen en ronken. Mijn vriend is onrustig. In zijn ogen is een vreemd vuur.

“Hebt gij er al aan gedacht?” Vraagt hij mij. “Ze zijn in Brussel binnengerukt donderdagnamiddag. Op datzelfde ogenblik lag paus Pius X te zieltogen, de paus die bij Nostradamus heet “Ignis ardens”, “het brandende vuur”. Hij sterft in de nacht van vrijdag, de dag der totale zonsverduistering, waarvan ik nog de kilte in mijn rug gevoel. Stel u dat alles toch goed voor: zonsverduistering; de paus ignis ardens, de paus dus der algehele verwoesting, dood: en de Duitse bezetting van Brussel, alles binnen de 24 uren ...”.

Ik tracht hem te kalmeren. Generaal Sixt von Arnim heeft immers verklaard dat de Duitsers Brussel slechts willen doortrekken. Hij antwoordt mij dat in een proclamatie van burgemeester Max wel degelijk sprake is van bezetting. En hij gaat voort, terwijl hij krampachtig zijn hoofd tussen zijn vuisten klemt:

Hoe is het mogelijk, dat iemand als Goethe, bijvoorbeeld, zijn kalmste, zijn sereenste meesterstukken geschreven heeft, terwijl de grote Franse revolutie en haar gevolgen, terwijl de eerste legers van Napoleon door Europa daverden? Hoe is het mogelijk dat hij de integraliteit van zijn persoonlijkheid ongeschonden, neen, onaangeroerd kon behouden, in ogenblikken dat de wereld in dezelfde omstandigheden als thans, en met minder bedaardheid, geteisterd werd? Ikzelf, ik vind mezelf niet meer terug. Nu eens ben

ik een microkosmos, waar ik al het gebeurende in een uiterst verkleind, maar uiterst scherp, als een schrikwekkend speelgoed samengetrokken zie. Daarna schiet ik over het gebeurende uit, alsof talloze voelarmen uit mijn menselijk gevoel zouden worden geboren, en het kwade konden terughouden, en het goede konden vooruit doen gaan, al naar ik het in mijn verbijstering goed of kwaad gevoelen zou ...”.

We drinken onze koffie uit, en wandelen door de stad. De avond daalt. Het is een stil-gouden avond, vol gedempte glanzen. De koffiehuisen zijn vol volk, dat, van de schrik bekomen, niettegenstaande de schrik voor morgen, de hoop niet opgeeft van de verlossing. Algemeen denkt men dat over een paar dagen geen enkele Duitser zich nog te Brussel bevinden zal ...

Met mijn vriend, de mythische dichter, wandel ik naar de Grote Markt. Niemand heeft er echter nog toegang toe. Door de smalle straatjes ziet men, als door verrekijkers, het stadhuis beplakt met de Duitse kleuren, drie oneindig lange repen, zwarte, witte en rode stof, aaneengenaaid. De markt ziet er uit als de legering van een bende zigeuners, voor zover men zien kan. Rondom grijs bestofte huifkarren. Middenin de keukenwagen. Want het Duitse leger kookt altijd en overal. En dan, tussen de gebundelde geweren in, groepjes gehurkte soldaten. Er gaat een blij gegons op uit hen. Daaroverheen, het oranje licht van de weemoedige rustige zomeravond.

24 augustus.

Ik begin te begrijpen, hoe het komt dat Goethe met het grootste gemak der wereld olympisch-rustig werken kon, terwijl jaren aan jaren de oorlogsadem over Europa waaide ...

Het is heel vroeg in de ochtend. Ik word wakker op het gewone uur: het uur van de eerste post. Maar ineens het wrange besef: vandaag weer niets, nu de vierde dag al. Sedert vier dagen geen treinen meer. De telegraaf langs alle kanten afgesneden. Geen brievenuitdelingen meer, tenzij van brieven, die uit Brussel verzonden, voor Brussel bestemd zijn, maatregel waar Laken buitengesloten blijft. Ik zie mij sedert vier dagen van de wereld afgezonderd en, waren het de oneindige wagens niet, die aldoor maar voorbijtrekken, ik zou het gevoel hebben van Robinson Crusoë, die zich zal te behelpen hebben met de middelen, die de natuur hem gegeven heeft, en zich dan ook, met de gewone veerkracht, zal aanpassen aan de omstandigheden en er weldra genoeg mee nemen zal. Zulke afzondering leidt natuurlijk tot zelfbespiegeling. Anderhalve eeuw geleden was de post even schaars als thans, en het verkeer even moeilijk. Men was trouwens de oorlog gewoon. Te Weimar werd men er weinig van gewaar: Goethe kon in alle gerustheid Iphigenia schrijven ...

Ikzelf leed, alsof ik ineens in een heel diepe put zou zijn gevallen. Mijn vingers, gewoon aan het vlugge en stipte opstellen van telegrammen, hebben niets meer te doen. Mijn reumatiekbeneden, waarin de moeheid nog weegt van drie weken aanhoudend draven, liggen lui op de sofa. Ik ben gedoemd tot werkloosheid, en ik zou mij weldra de opgelegde rust laten welgevallen, was het niet dat er ineens, heel dicht bij mijn woning, voor het eerst het kanon is losgeknald.

We horen voor het eerst het kanon, bij geregelde, ik ging zeggen bij bezadigde tussenpozen, maar vlakbij, heel zeker niet verder dan Strombeek, in het noordwesten. De gewaarwording is eerst vreemd, daarna, plots, beangstigend: indien de Duitsers moesten teruggeslagen worden, op vlucht sloegen naar Brussel, dan zou het ons zeker vergaan, als te Halen, als te Aarschot: we zouden de gruwelen van nabij zien, we zouden ...

Maar het vuur houdt op. De angst wijkt, laat echter een vreemde beklemdheid na! Het is of al de pijpen, al de aderen, al de vaten van het lichaam verhard en toegeknepen werden.

Daar rijden arme boerenwagens voorbij op de sukkel van een sjofel paardje. Het zijn de eerste vluchtelingen die wij te zien krijgen: hele gezinnen tussen wat beddengoed; in het midden, op een rood fluwelen pronkzetel, de grootmoeder of de grootvader. In een hondenkar ligt een kranke vrouw. Bekommerd loopt de vader langs het triestige gespan. Moderne vlucht naar Egypte. Wij ondervragen. Ze komen van Strombeek; de Duitsers hebben gezegd dat ze moesten vluchten, want dat hun huis weg moest, om de Belgen te kunnen zien afkomen. Waarheen ze nu gingen? Ja, dat wisten ze natuurlijk niet ...

In het koninklijk paleis van Laken heeft onze bezetting een arsenaal ingericht. Men hoort er de hamers kleunen als in een blijde smidse. In de namiddag ziet men een meisje door de woedende bevolking bij de haren voorbij sleuren. Zij kwam, heet het, uit het paleis ...

Het wordt avond, de zoetste der zomeravonden. De reeds gelende populieren dragen de dalende zon, terwijl lager het loof der esdoorns heftiger groen kleurt. Ineens, vanuit de richting van het koninklijk park, gaat weer de grond dreunen onder de Duitse stap en horen wij een "Wacht am Rhein" aangalmen. Weldra trekt, met de logge zekerheid van Romeinse legioenen, het regiment voorbij, dat in onze voorstad gekazerneerd lag. Tien minuten later zijn wij geheel van soldaten bevrijd. Twee uur nadien mogen wij slapen gaan, met een gevoel van blijde, maar nog steeds verwonderde, en enigszins ongelovige veiligheid.

26 augustus.

Twee dagen van volslagen, van ongelooflijke rust. We zitten in de kalmte als in een zoel bad. Alles, de huizen, de bomen, de mensen heeft weer zijn gewoon uitzicht aangenomen. Alleen hangt de vraag in de lucht: zou het nu waarlijk voor ons, te Laken, zijn afgelopen? Ik merk hoe gauw het volk van pessimisme tot optimisme overslaat, hoe vlug zelfs hoop tot zekerheid wordt.

Wel dondert nog steeds, op een lengte die van Strombeek over Grimbergen naar Vilvoorde loopt, het kanon. Maar het gebulder gaat verwijderend, naar het oosten toe. En dan, men is er al mee vertrouwd geworden. Niets waar men blijkbaar rasser aan went dan aan kanonslagen ...

Op straat gaat het gebabbel zijn gang. Als in feeststemming vormen zich groepjes. Men meent te weten dat het er te Vilvoorde lelijk toegaat. Men wisselt enige meewarige gemeenplaatsen over het treurige lot der eventuele gekwetsten. Een goede ziel wil in haar medelijdende gevoelens de Duitsers van onze eigen gewonden niet scheiden. Intussen ondergaat men de oppervlakkigheid van al deze mooie sentimenten als een naïeve schijnheiligheid, haast een vrome onverschilligheid. Het diepere, het allicht enige echte gevoel is dat der eigen veiligheid. Men haalt weer vrij adem, voorlopig althans. En de meesten blijven dan ook thuis, wagen het niet, naar Brussel te gaan, waar het misschien minder rustig, minder vredig is.

Ik waag het wel, loop door de stad die vol Duitse soldaten is. Ze zien er nogal aanmatigend uit. Op hun tenen zou men nu juist niet moeten gaan trappen. De menigte, die rond stationsgebouw en beurs, evenals in de koffiehuisen veel minder talrijk dan gewoonlijk is, vermijdt ze, laat hun het trottoir over. De galm, de zang der stad is anders geworden. Om te beginnen mist men de gillende krantenventers. Nationale cocardes worden niet meer verkocht, nog een klank die verdwenen is. Alleen de fruitverkopers die prachtige

vruchten tegen ongelooflijk lage prijzen aan de man brengen. De Duitsers maken er ruim gebruik van: menig Oberst, die hier over straat druiven te plukken loopt, zou er in de eigen garnizoensstad zijn soldaten om straffen ...

Ik loop een ministerie binnen, om nieuws. Het nieuws is heel schaars. Men weet alleen te vertellen van de vorige dagen. Vrijdag laatst, toen de Duitsers een dag in Brussel waren, hadden zij het gebouw bezet en de ambtenaren belet buiten te komen. Sommigen had men gevangen gehouden tot 2 u 30 's middags. De vrouw van de minister had hun macaroni klaargemaakt ...

Gisterenavond korte opschudding: men ziet, in het oosten, vuur aan de horizon. Rode weerglanzen kleuren bij scheuten een zwarte hemel, de richting van Vilvoorde uit waar vanochtend het kanon heeft gedonderd. Geen twijfel, het lieflijk stadje aan de poorten der hoofdstad staat in brand.

Vanmiddag andere paniek, middenin de stad ditmaal. Rond 6 uur is, van aan het zuider- tot aan het noorderstation, iedereen aan het lopen gegaan. Als een windhoos heb ik de zwarte massa aan de beurs op mij af zien komen. Dan heb ik onwillekeurig meegelopen. Aan het noord heeft men daar het rennen gestaakt, ineens. Misschien had men geen adem meer. Men heeft aan elkaar gevraagd, waarom men nu eigenlijk gelopen had. Niemand wist het te zeggen. Naderhand bleek burgemeester Max de schuldige te zijn: met vier agenten reed hij in een rijtuig van café tot café, om de gebruikers tot kalmte aan te manen. De wandelaars, die niets hadden gehoord, hadden van de maatregel tot het behoud de rust afgeleid, dat een of ander onheil dreigde. En ze waren op de vlucht geslagen ... om 8 uur waren alle koffiehuisen gesloten.

27 augustus.

“Het schrikbewind”, zegt naast mij een oud heertje met eerbiedwaardige bakkebaarden, en schudt bedenkelijk het hoofd met de blinkende hoge hoed. Wij staan op de hoek van de Koninklijke straat in een groepje de witte officiële afkondigingen te lezen, die talrijker en talrijker worden. Het gaat om berichten over uitdeling van voedsel aan behoeftigen, over vergoeding van de gezinnen der miliciens, over het inrichten van een bureau van weldadigheid, dat de uithongering van Brussel voorkomen wil. Ik hoor uit zeer goede bron dat de geleerde filantroop Solvay daar reeds een miljoen voor geschonken heeft en er desnoods nog wel een tweede miljoen voor over zal hebben. Trouwens, duizenden en duizenden franken vloeien in de kas, ook uit geringe beurzen ...

Een andere affiche is de drietalige “Kriegeszeitung”, die de militaire gouverneur van Brussel, generaal von Lüttwitz, ten tweede malen laat uitplakken: inneming van Namen, groot succes voor het Duitse leger tegen de Russische horden, en triomfantelijke marsen van het leger van de kroonprins langs Neufchâteau en binnen de uiterste oostergrens van Frankrijk. Het bericht wordt zonder grote sympathie gelezen, wat nogal te verklaren is.

Trouwens, aller aandacht gaat hoofdzakelijk naar een nieuwe mededeling van burgemeester Max: een draad van de Duitse Telegraaf is in de nacht doorgesneden. Tot straf van de bevolking heeft de militaire gouverneur onmiddellijk het gebruik van de telefoon verboden en onmogelijk gemaakt. Bij het eerste nieuwe vergrijp tegen de Duitse macht zal de stadswijk worden gebombardeerd waar het zich heeft voorgedaan. En de burgemeester smeekt de bevolking, toch de vernieling der stad te beletten ...

Iemand, die het goed schijnt te weten, zegt mij, dat die beschieting geen dreigement in het ijl is: de militaire gouverneur moet daar uit Berlijn formele machtiging, en meer zelfs, toe ontvangen hebben ...

De Duitsers hebben het stadhuis verlaten. Zij betrekken thans het parlamentsgebouw en de ministeries. De gouverneur heeft zijn hoofdkwartier in het ministerie van buitenlandse zaken. Heel de wijk ligt in een atmosfeer van angst en verschrikking.

Ik keer naar de stad terug, naar het noorden toe. Daar zie ik het stationsplein geheel leeg. Voor de ingang van het station zijn twee mitrailleuses geplaatst, de vuurmond naar de stad toe. Ik smaak de nogal vreemde gewaarwording, een aperitief te drinken, met zo'n ding vlak op mij gericht ... Langs de huizen, loop ik nu de linker zijkant van het station voorbij. Het zit vol Duitse soldaten. Hier en daar hebben zij een vensterruit uitgeslagen, langs waar ze met een koord, en onder danige pret, de flessen bier binnenhalen die een herbergmeid er aan vastknoopt. Even verder word ik verrast door de gil van een locomotief: voor het eerst sedert een ganse week. Ik spoed mij tot op een plaats, waarin de trein kan zien voorbijrijden. Het is een eindeloze rij wagens, getrokken door twee grote, logge machines met Duitse vlaggetjes, die, via Luik, uit Duitsland verse troepen aanvoeren naar het zuiden van het land. Ditmaal valt aan de inneming van Luik niet langer te twijfelen ...

29 augustus.

Het kanon, het kanon, nu dichter, dan verder. Het lijdt geen twijfel: de Duitsers willen naar Antwerpen. Onze troepen bieden weerstand, maar blijkbaar tevergeefs. De vijand ondergaat zeer grote verliezen; rukt echter ondanks alles aldoor maar vooruit ...

Mijn woonplaats is onder de indruk gekomen van de angst die, een klein half uurtje verder, te Brussel heerst. Het is de kalmte niet meer, het is nog alleen de schijn ervan, een gespannen stilte vol vrees.

Sedert drie dagen hadden we geen soldaten meer gezien nochtans. Enkel enige Duitse ambulancewagens waren met lomp ijzergerucht voorbij gestommeld. Maar tegen 4 uur 's middags hoorden wij vanuit de stad nijldige trommen en het zoete liedje dat verre pijpers blazen. En daarop weer: de onvergetelijke, de beangstigende Duitse dreun der zware, slepende voeten. Een nieuw regiment rukt binnen, naar de kazerne op. Ze zijn nauwelijks binnen of hun commandant laat weten, dat het verboden is, aan de soldaten bier of gedistilleerd te verkopen. Zij hebben gevochten, heet het, en zijn opgewonden. Pijnlijke ontsteltenis over heel de wijk ...

Heden blijkt het, dat zij eigenlijk toch wel goede drommels zijn. Ik heb er een in tranen zien losbarsten bij het zicht van een klein kind: net het zijne, zegt hij aan de moeder, en zij, de moeder, leek ook wel op zijn jonge vrouw. Hij is moeten optrekken zonder ze teruggezien te hebben ...

's Namiddags rukt plots een nieuwe "Wacht am Rhein" aan, triomfantelijker dan ooit. Weer maar nieuwe troepen, denkt men. Ditmaal echter, het is afschuwelijk! als escorte van 700 Franse infanteristen, in de omstreken van Doornik krijgsgevangen genomen. Vooraan, in een automobiel, twee Duitse hogere officieren, een Frans luitenant-kolonel, die blijkbaar zijn best doet om zich goed te houden, en een oude priester met fijn besneden gelaat, die een groen biesje om zijn hoed heeft: ik herken de bisschop van Doornik, als gijzelaar meegenomen. Daarop de zingende Duitsers, waarna de moede, mankende Franse troepen, gevolgd door enkele huzaren van de dood, het lievelingskorps van de keizer, die, twee jaar geleden, hun uniform had gekozen om te Brussel zijn blijde intrede te doen,

toen hij koning Albert kwam bezoeken en eeuwige vriendschap beloofde ...

Allerlei geruchten zijn in omloop. Een zeppelin zou 's nachts in Antwerpen bommen hebben geworpen. Dientengevolge zou onze koningin met de prinsjes naar Engeland zijn gevlucht. Anderdeels zou in een twist de Duitse kroonprins gedood zijn geworden. De keizerin zou de wijk hebben genomen naar Zwitserland ... wat te geloven?

België in de tweede fase van de oorlog.

Men schrijft ons:

Woensdag 26 augustus: Ik wilde naar huis gaan, om de weigering van de P's over te brengen, toen ik uit de toren van de Sint Pieter een vlam zag slaan. De hele omgeving van de collegiale Sint Pieter (niet de kathedraal, zoals men meestal leest) was door het vuur gespaard. De prachtige kerk was dus opzettelijk in brand gestoken. Verschrikte mensen wenkten me naar binnen en fluisterden me toe, dat 's nachts om 2 uur een aantal vrouwen door de soldaten in de richting der Brusselse poort was gevoerd. Ik vroeg namen en hoorde onder meer die van de weduwe Ackermans. Ik ga haar bezoeken en hoor van de bevende oude vrouw, dat zij en haar dochter door bij haar ingekwartierde soldaten in de verwarring met voortdurend opgeheven armen in de richting der Brusselse poort waren gevoerd. Daar had men haarzelf bevolen naar huis te gaan en de dochter achter gehouden. Hetzelfde was geschied met getrouwde vrouwen en jonge meisjes uit naburige straten. Hier kon geen sprake zijn van een represaillemaatregel, want de straat, waar die weduwe woonde, was geheel intact.

Ik ging toen naar de Brusselse poort om te zien of ik een spoor van die vrouwen kon vinden. Aan de kant van een weg lagen groepen

lijken, hier drie bijeen, verderop een, nog eens twee en daarna weer een. Terwijl ik voortliep, keek ik nog eens achterom. De hele toren van de Sint Pieter collegiale brandde nu, door de geweldige luchttek die door de carillongaten joeg. Toen kort daarop de toren instortte, begonnen uit het dak daaromheen de vlammetjes te dwarrelen. Bij de Brusselse poort gekomen, vernam ik, dat de inwoners inderdaad kleine groepjes vrouwen door soldaten hadden zien voorbij leiden en niet terugkeren. Ik besloot bij de commandant een aangifte in te dienen. Terwijl ik terugliep, kwam ik troepen tegen, die, naar de officieren mededeelden, van buiten de stad kwamen. Ze schreeuwden naar de lijken: "Schweinhunde, Schweinhunde". Op het plein voor het stadhuis vond ik de majoor, door officieren omringd, staande voor het front van de troepen. Ik trad op hem toe en vroeg of hij mij toestond hem een vraag te doen. "Jawel" "Is u bekend, dat hedennacht een aantal vrouwen door soldaten naar buiten de stad is gevoerd?"

"Neen". "Is het, naar uw inzicht, in overeenstemming met de eer van uw leger, dat weerloze vrouwen zulke behandeling van militaire zijde ondergaan?" Daarop schreeuwde de commandant: "Is het dan overeenkomstig de eer van het Belgische leger, dat men vanuit de huizen, op onze soldaten laat schieten?" De logica van het antwoord ontging mij enigermate. "Commandant, ik kan mij als onderdaan van een neutrale staat niet met deze kwestie afgeven; ik heb niets anders willen doen, dan u van de omstandigheden in kennis stellen, het daarbij aan u overlatend, of u daaraan gevolg wenst te geven." "Denk je dan, dat hun geweld aangedaan is?" "Dat mag ik natuurlijk niet zeggen, commandant." "Wilt u klagen, wend u dan tot de wacht." "Ik wens ook niet te klagen, meneer de commandant, ik wens alleen te melden wat er gebeurd is en ik geloof dat ik me daartoe tot het juiste adres heb gewend."

“Ik heb voor al zulke dingen geen tijd, maar ... Met verheffing van stem ... ik dank u voor de mededeling.” Wij bogen en het gesprek was afgelopen. Terwijl ik omkeerde zag ik nog, dat in de Stationsstraat een aantal huizen in lichterlaaie stond. Ik liep over de Groenmarkt naar huis, daar wenkte mij een oud vrouwtje, staande tussen een groepje verschrikte vrouwen, en vroeg mij, of ik voor haar naar de overzijde van de markt wilde gaan om voedsel te halen uit haar eigen huisje. Ik kon uit haar aanwijzingen niet wijs worden en nam haar toen bij de arm; zo sukkelden wij dan in hoogst galante houding tussen het krijgsvolk door naar haar winkel. Fluks wat bijeengeraapt. Ik herinner mij meteen mijn boodschap en vroeg haar eieren te koop, als proviand voor de familie S. Toen ik naar de prijs vroeg, zegde zij: “Ze kosten mij 12 centimes, nu weet u wat, dan kunt u ze voor 14 krijgen.” Zo geschiedde. Ik heb later nog wezenlijk moeten lachen over haar tegenwoordigheid van geest, want ze beefde als een espenblad van angst, en over haar goedigheid, want stellig had ze nooit in haar leven zo een kleine winst voor haar eieren bedongen.

In de lange Schapenstraat was niemand buiten de deur, maar uit de ramen vroeg men mij overal om nieuwtjes. Bij de familie S. kwamen de burens telkens schichtig om raad vragen. Professor S. besloot naar het stadhuis te gaan, en zich verantwoordelijk te stellen voor de hele straat. Hij zou dan tevens aanbieden om als gijzelaar voor het kwartier te worden aangemerkt. Mocht men hem dan terstond in het stadhuis gevangen zetten, ik zou de nodige stappen doen om het hevig verschrikte volk uit die wijk in bedwang te houden en van raad te dienen. Professor S. stationeerde op geregelde afstanden in de straat posten van twee man, die rustig op tabouretjes aan weerszijden gingen zitten en opdracht hadden om geen enkele inwoner door de straat te laten passeren. De deuren moesten allemaal dicht, niemand mocht de neus in de straat steken. Wij kozen telkens een paar stevige kerels uit, die desnoods de daad bij het

woord konden voegen. Het eigenaardige was namelijk, dat op de doodsschrik van de nacht een geweldige ontspanning gevolgd was, en toen het in onze wijk rustig bleef, grote samenscholingen ontstonden, vooral voor het vlakbij ons gelegen Begijnhofje. De mannen begonnen direct een hoge toon aan te slaan en de straat raakte plaatselijk vol met vrouwen en kinderen. Na een poos werd ik ongerust en joeg het troepje het Begijnhof weer in. Tevens ging ik professor S. zoeken, over wiens lot mevrouw zich ongerust begon te maken. Ik ging naar de commandant, deelde hem mee, welke stappen door ons genomen waren, en verkreeg terstond de door mij gevraagde Passierschein. Majoor von Manteuffel was een zeer hoffelijk man, die telkens herhaalde: "Ja, waarom heeft men op ons geschoten? Daar ziet gij het, nu hebben we de kathedraal verbrand." Hij beloofde in onze wijk zelf geen patrouilles te zullen sturen, als wij wilden waarborgen, dat de door ons genomen maatregelen ook werkelijk werden gehandhaafd. Bij onze terugkomst bleek de moed bij de bevolking nog meer te zijn toegenomen. Verscheidene kerels waren brutaal tegen ons, als we hen met drang aanmaanden om naar binnen te gaan. Het waren vooral Vlamingen. Maar als er plotseling een militaire auto aan kwam zetten, of een paar militaire wielrijders, dan vloog alles in paniek naar binnen. En in zulke gevallen wordt veel eerder op een vluchtende geschoten, dan op iemand, die kalm wacht.

Laat in de morgen ging ik het afgesproken bezoek brengen aan het premonstratenzer klooster te Park. Ik was juist net een goede honderd meter op de Chaussée gekomen, toen ik mij opeens omkeerde. Juist van tevoren had ik een zwak geluid gehoord, dat ik niet thuis kon brengen; ik zag achter mij een Duits soldaat het geweer op mij aanleggen. Ik zwaaide met mijn arm, ging naderbij, vertoonde mijn pas en werd doorgelaten. De schildwacht had mij aangeroepen, maar wegens de grote afstand of misschien door de wind had ik niets

verstaan. In Park was het vol vluchtelingen, ik geloof, dat het klooster er massa's van heeft geherbergd. Daar echter de prelaat N., die mij tenslotte alleen door de introductie kende en uit de aard der zaak, na de vreselijke ramp, die hij de hele nacht uit de verte had aanschouwd, wantrouwig was geworden, was de hele vertrouwensbasis voor het door mij begeerde gesprek ondermijnd en ik nam van de hoge geestelijke afscheid, de hoop uitsprekend, dat we elkaar in gelukkiger tijden, die wederzijds vertrouwen zouden kunnen wettigen, mochten ontmoeten.

Tegen de middag maakte de Duitse overheid het volgende besluit bekend: alle wapens moeten worden ingeleverd, indien ergens in een huis een vuurwapen mocht worden gevonden, dan zal de hele straat aan een vreselijke straf worden blootgesteld, alle deuren moeten overdag en gedurende de gehele nacht geopend blijven, in de benedenvertrekken moet licht branden, en de hele burgerwacht (die, gelijk overal in België, bij de komst der Duitsers ontwapend was), moet zich om 2 uur in burgerkleden aan het stadhuis aanmelden.

De burgerwachten zijn als krijgsgevangenen doorgestuurd, met inachtneming van de bepalingen van het internationale recht. Later op de middag werden bovendien nog tal van jongemannen, die in hoegenaamd geen enkele betrekking stonden tot burgerwacht op politie, gevangen genomen. Een jonge kerel, die naast ons woonde, kwam het ons wenend vertellen.

Tegen de middag zag men een paar ruiters, Belgen of Engelsen, plotseling met geweldige vaart langs de stad rennen en weer terugkeren naar de kant van Mechelen. Kort daarop vatte een gehele compagnie Duitsers post bij de spoorweg. Ik ging er een kijkje nemen en zag alle manschappen in de greppels bij de spoorweg in afwachting geposteerd. Twee kanonschoten brachten de schrik onder de bevolking.

Toen het avond werd maakten professor S. en ik ons op om te gaan controleren, of de afgekondigde politie maatregelen wel werden opgevolgd. Een gesloten huis kon worden opgebroken, geplunderd en zodra het in brand gestoken was, kon de hele straat volgen. Velen hadden hun woning verlaten, na een licht in de voorkamer te hebben ontstoken, bij geopende luiken, maar hadden de deur gesloten. Misschien minder uit vrees voor de Pruisen dan voor de bureu. Wij lieten ons door een smid volgen, die alle gesloten deuren, naar schatting een zestigtal, met een breekijzer opende. Daar de doorvoer van gas en water opgehouden had, waren spoedig alle kaarsen verkocht. In een straat nabij het stadhuis werd ik terzijde gestaan door drie jonge meisjes, twee dames de N. en een Mademoiselle M., die om hun eigen huis te sparen, hielpen om de naburige woningen, die verlaten waren, open te breken. Ik zie nu nog een der eerste dames, een even liefvallige, als krijgshaftige verschijning langs een ladder in een geopend venster van een bovenhuis klimmen, om daarna binnendoor de voordeur te openen. Ze leek met haar bijl in de hand een Jeanne d'Arc, die een vesting bestormde. Terwijl ik langs een omweg naar huis keerde, zag ik nog dat in de Stationsstraat het ene huis na het andere afbrandde. We legden ons te rusten met de prettige gedachte, dat in ons gehele kwartier niets was voorgevallen.

Over de reden voor de eerste fusillade nog het volgende: van Duitse zijde is beweerd, dat de burgers op de soldaten geschoten hadden en dat de Leuvense brand daarvan het gevolg is geweest. Met deze verhalen moet men zeer voorzichtig zijn. Een hooggeplaatst officier te Brussel vertelde mij, dat te Leuven een hoofdofficier door de zoon van de burgemeester was doodgeschoten voor het front der troepen. Ik vroeg, of dit een ambtelijk bericht was. Hij antwoordde bevestigend. Een andere officier, wiens naam ik eveneens verzwijg, deelde mee, dat de schuldige de broer van de burgemeester was. Ik

stelde hem dezelfde vraag en hij gaf hetzelfde antwoord. Deze beide officieren, betrouwbare hoogbeschaafde en hooggeplaatste mensen konden van de rapporten hebben kennis genomen. Bij navraag bleek mij echter, dat de burgemeester van Leuven geen broer had, en dat zijn enige zoon al 10 jaar dood was. Klaarblijkelijk had ik hier te maken met een voorbeeld van legendevorming. Het geval te Aarschot, en waarschijnlijk een ander verhaal, kristalliseerden hier uit de onrustige verbeelding van nerveuze troepen. Het is niet onmogelijk, dat het Duitse stadsgarnizoen op de in wanorde teruggekeerde Duitse troepen in het duister gevuurd heeft. Eveneens is het niet onmogelijk dat de een of andere burger, die vooruitliep op de vermeende nadering der Engelsen, op de dooreen lopende soldaten geschoten heeft.

Verder deel ik nog het volgende mee: twee zeer hoogstaande notabelen van Leuven, wiens namen ik nog niet kan mededelen, vertelden mij, dat zij, gezamenlijk uit de tuin van een hunner over de muur kijkende, gezien hebben, dat twee Duitse soldaten, die op een terrasje stonden achter de tuinmuur, verdekt opgesteld achter bomen, in de daar beneden gelegen straat gedurende ongeveer 20 minuten hadden staan vuren, zonder de minst mogelijke aanleiding. De enige verklaring die zij konden vinden voor dit gedrag, was: dat deze soldaten het wilden doen voorkomen, alsof burgers uit de huizen op de straat geschoten hadden. Beneden de plaats, waar zij gestaan hadden, vond men later onder andere twee doodgeschoten paarden. Van verdere bespreking hiervan en van het trekken van conclusies wens ik mij te onthouden.

Iemand, die gisteren uit Antwerpen terug is gekomen, deelt ons mee, dat in de stad niet de minste paniek heerst en de orde er op voorbeeldige wijze gehandhaafd wordt.